

Voortgangsrapportage wolf 21 oktober 2023 - 15 februari 2024

Samenvatting

Deze voortgangsrapportage gaat over de activiteit van de wolf in Nederland in de periode van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024. In totaal zijn er in deze periode 51 verschillende wolven in Nederland aangetoond met DNA. Daarvan zijn 26 wolven voor het eerst in Nederland aangetroffen; de meeste daarvan zijn nakomelingen (van bekende roedels) die voor het eerst geïdentificeerd zijn. De overige wolven zijn al eerder in Nederland aangetoond met DNA. Dit zijn gevestigde wolven of zwervende wolven zonder vaste territoria.

Territoriaal gedrag

Het natuurlijke gedrag tussen aangrenzende en concurrerende roedels is voor het eerst in Nederland vastgelegd op [beeld](#). Wolven staan geen vreemde wolven toe in hun territorium. In de winterperiode vindt paarvorming en territoriumafbakening plaats, soms met agressie tot gevolg. Dit werd afgelopen januari gefilmd op de Veluwe.

Wolf mogelijk gedood door wolf

Voor het eerst is een dode wolf gevonden in Nederland die mogelijk is gedood door een andere wolf. Op 1 december 2023 is een volwassen vrouwelijke wolf dood aangetroffen in de bossen in de omgeving van Elspeet. Bij de sectie zijn op verschillende plekken op het dier bijtsporen gevonden die fataal bleken voor de wolf. Hieruit blijkt dat de wolf mogelijk is gedood door één of meerdere soortgenoten.

Bijzondere zwerftocht te volgen via DNA

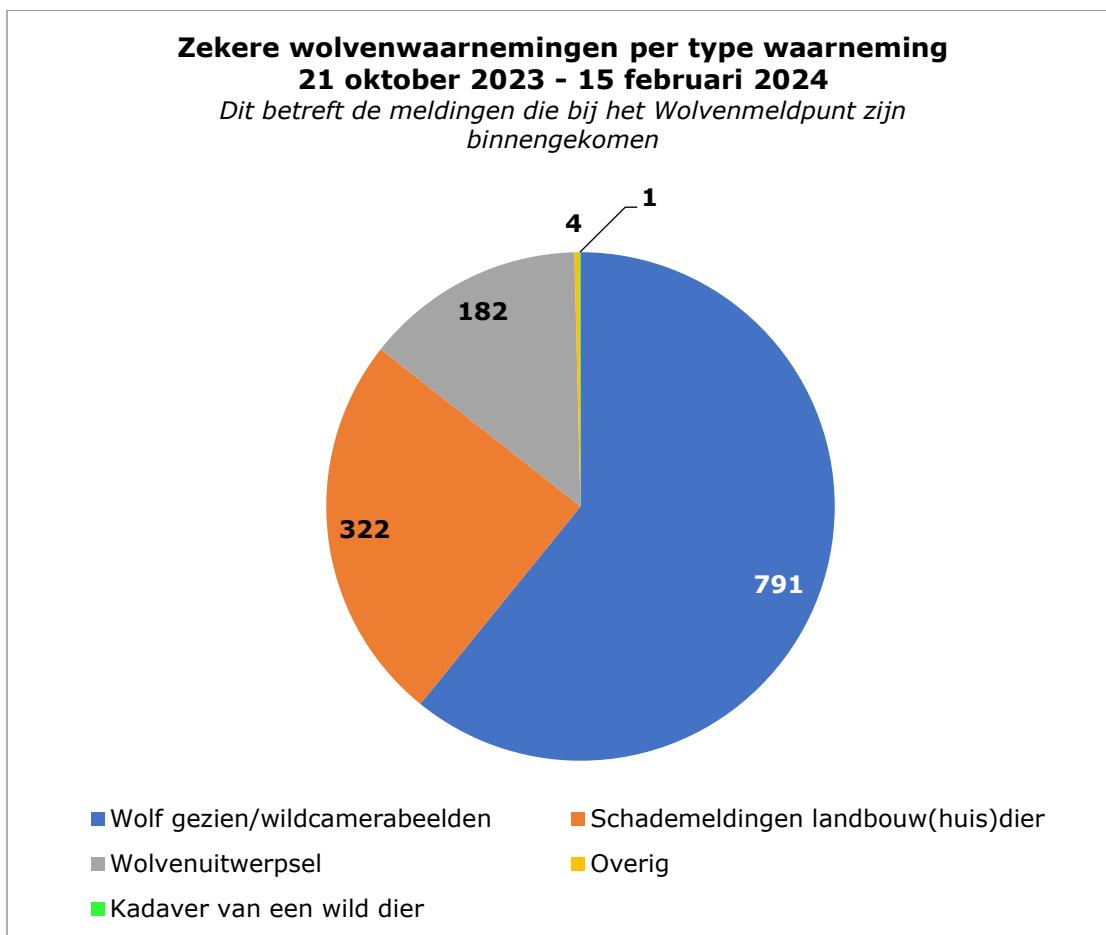
Een mannelijke wolf heeft de afgelopen periode ruim 500 km afgelegd in Nederland, België en Duitsland. Dat blijkt uit DNA van de wolf dat is aangetroffen op verschillende plekken in deze landen. In oktober 2023 kwam de wolf via Bremen (Duitsland) naar Nederland. Hij was enige tijd in Gelderland en in november 2023 werd zijn DNA aangetroffen in Duitsland en daarna in Vlaanderen. Hij verbleef een tijd bij de Belgische wolvin Emma en was in december 2023 weer terug in Nederland.

Schademeldingen bij BIJ12

BIJ12 ontving in de afgelopen periode 359 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren. Vier van deze meldingen zijn niet verder onderzocht omdat bij de eerste beoordeling bleek dat het niet om wolvenschade ging. De DNA-analyse toonde in 310 gevallen aan dat het om wolvenschade ging. Eén keer kwam goudjakhals uit de DNA-analyse. Achttien keer werd het DNA van hond aangetoond. In negentien gevallen gaf de analyse geen resultaat en in zeven gevallen was DNA-afname niet mogelijk. Die meldingen zijn of worden nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld. Van de meldingen die inmiddels nader beoordeeld zijn, was in twaalf gevallen predatie door wolf niet uit te sluiten.

Binnengekomen meldingen monitoring

Er kwamen deze periode 1556 meldingen binnen van (vermoedelijke) sporen van wolven. De meldingen werden gedaan bij het Wolvenmeldpunt van BIJ12, waarvan de uitvoering is belegd bij de Zoogdierverseniging. Bij 1300 meldingen is op basis van bewijsmateriaal, zoals DNA-onderzoek op een uitwerpsel of beeldmateriaal, duidelijk geworden dat het daadwerkelijk om een wolf ging. Van de overige 256 meldingen kon niet worden vastgesteld of dit een wolf betrof. Onderstaand diagram geeft een overzicht van zekere wolvenwaarnemingen per type waarneming.

Het diagram geeft een beeld van de zekere wolvenwaarnemingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen in de periode van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024. [Bekijk hier de interactieve versie van dit diagram.](#)

Totstandkoming rapportage

BIJ12 is de organisatie die namens de provincies de beleidsuitvoering verzorgt van het dossier van de wolf. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en op afhandeling van tegemoetkoming in schade.

Deze voortgangsrapportage is tot stand gekomen met medewerking van de Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt), Wageningen University & Research (WENR, DNA-analyses), Dutch Wildlife Health Centre (DWHC, pathologisch onderzoek) en het CEwolf-consortium (Centraal-Europese wolvenpopulatie, internationale uitwisseling genetische data).

De activiteit van de wolf in Nederland is in deze voortgangsrapportage gebaseerd op kennis en informatie uit de schademeldingen die binnenkomen bij BIJ12, en wolvenmeldingen uit het Wolvenmeldpunt en de gecoördineerde veldmonitoring (actieve monitoring). Dit omvat:

- Uitslagen van **soort**bepalingen op alle via schade en monitoring verkregen DNA-monsters over de periode 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024;
- Uitslagen van **individuele**bepalingen op
 - schademonsters over de periode 21 oktober 2023 tot en met 12 januari 2024;
 - monitoringmonsters over de periode 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024.
- Overige bevestigde waarnemingen zoals verkregen uit wildcamerabeelden en gericht veldonderzoek.

Zie voor alle beschikbare data de bronbestanden op de website van BIJ12:

- [Bronbestand bevestigde wolvenwaarnemingen](#)
- [Bronbestand bevestigde wolvenschade](#)
- [Bronbestand gemelde veeschade](#)
- [Bronbestand dode wolven](#)

Ondanks de omvangrijkheid van deze bronnen, zijn deze niet volledig uitputtend en kan er meer wolvenactiviteit in Nederland zijn dan vermeld in deze rapportage. Zie voor overige informatie de [website van BIJ12](#).

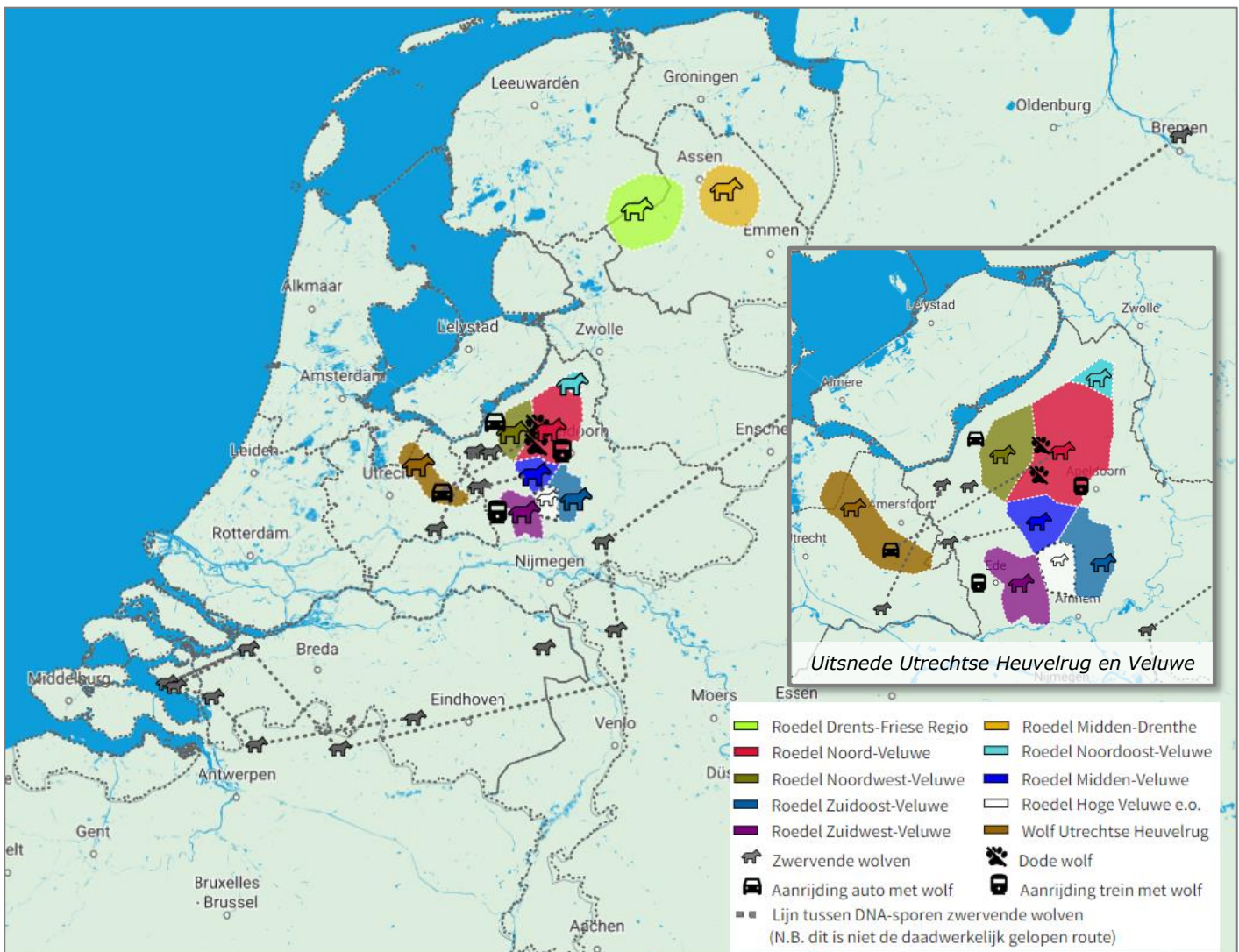
Overzicht verspreiding wolf

Wolvenmonitoring 21 oktober 2023 - 15 februari 2024

Onderstaande kaart laat zien in welke gebieden in de periode van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024 met zekerheid wolven langdurig aanwezig waren in Nederland. Via DNA-analyses zijn in een aantal gevallen de individuen achterhaald. Die zijn in de kaart met kleur aangegeven.

Bekijk de interactieve versie van de kaart in de online versie van deze voortgangsrapportage of via [deze link](#). Klik op de iconen voor meer informatie over de betreffende wolven. De kaart kan worden ingezoomd. Onder de kaart staat de betekenis van de iconen.

In de [tabel](#) op pagina 7 en 8 staat een overzicht van de in Nederland gevestigde wolven. Er wordt aangegeven of deze wolven de afgelopen periode zijn aangetoond met DNA. Daarnaast biedt de tabel een overzicht van de nakomelingen die de afgelopen periode zijn aangetoond via DNA. In dit overzicht staan ook de wolven die de afgelopen periode door Nederland trokken en op basis van DNA-analyses op individu aangetoond zijn.

[Bekijk hier de interactieve versie van deze kaart.](#)

Toelichting en leeswijzer kaart

Op de kaart 'Wolvenmonitoring' zijn vijf typen iconen aangegeven: een gekleurd gebied met wolf, een grijze wolf, een auto, een trein en een doorgestreepte pootafdruk.

De **gekleurde gebieden met wolf-icoon** geven het globale gebied aan waar de afgelopen periode op basis van DNA-analyse wolven (individueel) zijn vastgesteld. De gekleurde gebieden laten zien waar wolven officieel gevestigd zijn, volgens de criteria uit het Interprovinciaal Wolvenplan. Ook duiden deze gebieden aan waar zich een paar heeft gevormd én waar in de afgelopen periode DNA-sporen van wolven zijn aangetroffen. De volgende gevestigde wolven zijn de afgelopen periode via DNA vastgesteld: GW2090f en GW2397m in de Drents-Friese Regio, GW3011f en GW3250m in Midden-Drenthe, GW2666f op de Noordoost-Veluwe, GW998f en GW893m op de Noord-Veluwe, GW2668f op de Noordwest-Veluwe, GW2540f¹ op de Midden-Veluwe, GW3012f en GW2435m op de Zuidwest-Veluwe en GW3237m op de Utrechtse Heuvelrug. Daarnaast wordt aan de hand van wildcamerabeelden aangenomen dat de volgende wolven de afgelopen periode nog steeds in hun territorium aanwezig waren: GW2363f en GW1889m op de Zuidoost-Veluwe en GW2664m op de Noordwest-Veluwe. Het is onduidelijk óf en zo ja welke wolven er momenteel gevestigd zijn in de omgeving van de Hoge Veluwe. De afgelopen periode is, door beperkte mogelijkheden voor gecoördineerde monitoring, in en om deze regio geen DNA vastgesteld van een wolf die hier mogelijk gevestigd is.

Zwervende wolven zijn op de kaart aangegeven met een **grijsgekleurde wolf-icoon**. Deze wolven hebben nog geen vast leefgebied gevonden en er is nog niet via DNA aangetoond dat zij langer dan zes maanden in Nederland zijn. Het betreffen de zwervende wolven GW2563m, GW3155m, GW3425m, GW3645m, GW3810f, GW3816f, GW3880m, GW4003m en GW4004f. Voor zwervende wolven die langere afstanden hebben afgelegd, is een stippellijn getrokken tussen de eerste en de laatste locatie waar de wolf via DNA is vastgesteld. Ook zijn eventuele andere plekken aangegeven waar het dier via DNA is vastgesteld. De lijn op de kaart geeft nadrukkelijk níét de werkelijke route aan die de wolf heeft afgelegd. Op de kaart staat een stippellijn voor de wolven GW3155m, GW3425m, GW3645m en GW3814f, omdat zij een redelijke afstand hebben afgelegd.

Een **auto-icoon** geeft aan waar een wolf is omgekomen in het verkeer. In de afgelopen periode zijn twee wolven in het verkeer omgekomen: wolvín GW3814f werd doodgereden op de N227 bij Leusden en wolf GW3884m op de N302 bij Ermelo.

De locatie met een **trein-icoon** geeft aan waar een wolf is omgekomen door een aanrijding met een trein. In de afgelopen periode zijn wolvinnen GW3243f en GW3883f bij Hoog Soeren en Ede doodgereden door een trein.

Een **doorgestreepte pootafdruk-icoon** geeft aan dat een wolf door een andere oorzaak is omgekomen. Dit was in de afgelopen periode het geval bij twee wolven, namelijk GW3693f bij Elspeet (mogelijk gedood door soortgenoten) en GW3875m bij Uddel (doodsoorzaak bacteriële infectie).

¹ Het is onduidelijk of de partner van GW2540f uit 2023 (wolf GW2398m) ook nog gevestigd is in het gebied van de Midden-Veluwe. Het DNA van deze wolf is namelijk in de periode van december 2023 tot en met januari 2024 meerdere keren (ver) buiten het territorium van de Midden-Veluwe aangetroffen.

Tabel gevestigde en zwervende wolven

In onderstaande tabel staat van welke wolven er op dit moment wordt vermoed dat zij gevestigd zijn in Nederland, en waar deze wolven zich (waarschijnlijk) de afgelopen periode bevonden.

Gevestigde wolven zijn de afgelopen maanden of jaren (meerdere keren) in dezelfde regio in Nederland aangetoond en verblijven er langer dan zes maanden en/of hebben een paar gevormd. Deze wolven zijn daarom als 'gevestigd' aangeduid in de tabel. In de regio's met gevestigde wolven wordt actief onderzoek gedaan naar sporen. In het hoofdstuk 'Monitoring in de provincies' wordt meer toegelicht over deze wolven. Bij de gevestigde wolven zijn ook hun nakomelingen opgenomen. Onderstaande afkortingen in de tabel verwijzen naar de afkomst van nakomelingen uit verschillende wolvenroedels:

- DFR: nakomeling van de roedel in de Drents-Friese regio
- MD: nakomeling van de Midden-Drenthe-roedel
- NV: nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel
- NWV: nakomeling van de Noordwest-Veluwe-roedel
- MV: nakomeling van de Midden-Veluwe-roedel
- ZWV: nakomeling van de Zuidwest-Veluwe-roedel

Naast gevestigde wolven staan er in de tabel **zwerfende wolven**. Een zwerfende wolf heeft nog geen vast leefgebied gevonden en is nog niet langer dan zes maanden in eenzelfde leefgebied aangetoond via DNA. Het kan hier ook gaan om nakomelingen van gevestigde wolven die de geboorteroedel inmiddels hebben verlaten, maar nog geen vast leefgebied hebben gevonden. In het overzicht van de zwerfende wolven zijn alleen wolven opgenomen die de afgelopen periode (21 oktober tot en met 15 februari 2024) via DNA zijn vastgesteld in Nederland. Niet alle wolven worden waargenomen. Het is daarom niet uit te sluiten dat er in deze periode meer wolven aanwezig waren in Nederland.

Daarnaast vindt op sommige plekken in Nederland geen monitoring plaats, terwijl er wel wolvenwaarnemingen bekend zijn via bijvoorbeeld de (social) media. Terreinbeheerders en andere betrokkenen moeten toestemming geven om terreinen te betreden en te onderzoeken. Die toestemming wordt niet altijd gegeven.

In de tabel wordt voor eerder vastgestelde gevestigde wolven aangegeven of zij ook in de afgelopen periode met DNA aangetoond zijn. Daarnaast worden hun nakomelingen genoemd die in de afgelopen periode met DNA zijn vastgesteld, zie hierboven de gebruikte afkortingen voor de afkomst. De dikgedrukte codes staan voor gevestigde wolven. GW staat voor Genetische Wolf, gevolgd door een uniek volgnummer en de aanduiding m (man) of f (vrouw). Wolven aangeduid met een † zijn omgekomen.

Locatie		Wolvenindividuen	Voor het eerst via DNA vastgesteld in Nederland	Vastgesteld via DNA afgelopen periode	
Drents-Friese regio		GW2090f	April 2021	✓	
		GW2397m	September 2021	✓	
		GW3152m (nakomeling DFR)	Januari 2023	✓	
		GW3690m (nakomeling DFR)	Oktober 2023	✓	
		GW3812m (nakomeling DFR)	November 2023	✓	
		GW3813m (nakomeling DFR)	November 2023	✓	
		GW3815f (nakomeling DFR)	November 2023	✓	
		GW3882m (nakomeling DFR)	December 2023	✓	
		GW4009m (nakomeling DFR)	December 2023	✓	
		GW4010f (nakomeling DFR)	December 2023	✓	
Midden-Drenthe		GW3011f	September 2022	✓	
		GW3250m	April 2023	✓	
		GW3874m (nakomeling MD)	November 2023	✓	
		GW3877m (nakomeling MD)	November 2023	✓	
		GW3881m (nakomeling MD)	December 2023	✓	
Gevestigde wolven in Nederland	Noord-Veluwe	GW998f	Mei 2018	✓	
		GW893m	Januari 2019	✓	
		GW3238m (nakomeling NV*)	Februari 2023	✓	
		GW3694f (nakomeling NV)	Oktober 2023	✓	
		GW3875m † (nakomeling NV)	Oktober 2023	✓	
		GW3878m (nakomeling NV*)	November 2023	✓	
		GW3879f (nakomeling NV*)	December 2023	✓	
		GW4007f (nakomeling NV*)	Februari 2024	✓	
		GW4008m (nakomeling NV*)	Januari 2024	✓	
	Noordoost-Veluwe	Roedel op wildcamerabeelden vastgelegd, nog niet met DNA vastgesteld Mogelijk is GW2666f één van de ouders van de roedel		-	-
		GW2666f (nakomeling NV*)	April 2022	✓	
	Noordwest-Veluwe	GW2668f	Maart 2022	✓	
		GW2664m	Maart 2022	-	
		GW3693f † (nakomeling NWW)	Oktober 2023	✓	
		GW3884m † (nakomeling NWW)	December 2023	✓	
		GW4006m (nakomeling NWW*)	Januari 2024	✓	
	Midden-Veluwe	GW2540f	April 2022	✓	
		GW2398m** (nakomeling NV)	September 2021	✓	
Zuidoost-Veluwe	GW2363f	Mei 2021	-		
	GW1889m (nakomeling NV)	September 2020	-		

Zwervend in Nederland afgelopen periode	Hoge Veluwe e.o.	Onbekend, mogelijk GW2087m (nakomeling NV)	Maart 2021	-
		Partner vooralsnog onbekend		
	Zuidwest-Veluwe	GW3012f	Oktober 2022	✓
		GW2435m	November 2022	✓
		GW3691f (nakomeling ZWV)	Oktober 2023	✓
		GW3692m (nakomeling ZWV)	Oktober 2023	✓
		GW3695m (nakomeling ZWV)	September 2023	✓
		GW3876f (nakomeling ZWV)	December 2023	✓
		GW3883f + (nakomeling ZWV)	December 2023	✓
		GW4005m (nakomeling ZWV)	Januari 2024	✓
	Utrechtse Heuvelrug	GW3237m (nakomeling NV)	April 2023	✓
	Verspreid over Nederland	GW2563m (nakomeling NV)	December 2021	✓
		GW3155m (nakomeling NV)	Januari 2023	✓
		GW3243f +	April 2023	✓
		GW3425m	Juni 2023	✓
		GW3645m	November 2023	✓
		GW3810f	Oktober 2023	✓
GW3814f + (nakomeling NV)		November 2023	✓	
GW3816f (nakomeling NV)		November 2023	✓	
GW3880m		November 2023	✓	
GW4003m		Januari 2024	✓	
GW4004f	December 2023	✓		

* Nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel (GW998f x GW893m), geboren in de periode 2019-2023 en aangetoond met DNA. Voor deze nakomelingen geldt dat zij nog kunnen optrekken met de ouderlijke Noord-Veluwe-roedel of (vanaf ongeveer het tweede levensjaar) op zoek zijn naar een eigen territorium, al dan niet in de buurt van het territorium van de ouderlijke roedel.

** Het is onduidelijk of wolf GW2398m nog gevestigd is in het territorium van de Midden-Veluwe. Het DNA van deze wolf is in de periode van december 2023 tot en met medio januari 2024 meerdere keren (ver) buiten het territorium van de Midden-Veluwe aangetroffen.

Monitoring in de provincies

In Nederland leven zowel gevestigde als zwervende wolven. Hieronder volgt een overzicht van de activiteit van gevestigde wolven. Dit zijn de wolven die al langer dan zes maanden in één gebied verblijven en/of een paar hebben gevormd. Daarna worden enkele bijzonderheden genoemd van de zwervende wolven die in ons land zijn vastgesteld.

Monitoring gevestigde wolven

Hieronder wordt gesproken over **roedels** en **wolvenparen**. Een wolvenpaar bestaat uit een wolvin en een wolf waarvan bevestigd is dat ze samen optrekken. We spreken van een roedel als dit paar (dit jaar of in eerdere jaren) welpen heeft gekregen. Wolven die in 2022 zijn geboren heten **jaarlingen**, wolven die in 2023 zijn geboren heten **welpen**.

Drenthe en Fryslân

Drents-Friese regio

Tien leden van de roedel in de Drents-Friese regio zijn afgelopen periode aangetoond met DNA. Het gaat om de ouders (wolf GW2397m en wolvin GW2090f) en acht nakomelingen. Van deze acht nakomelingen zijn zes welpen voor het eerst aangetoond met DNA. Zij zijn vermoedelijk geboren in 2023 en kregen de codes GW3812m, GW3813m, GW3815f, GW3882m, GW4009f en GW4010m. De andere twee nakomelingen die de afgelopen periode met DNA zijn vastgesteld, zijn al eerder genetisch aangetoond (nakomeling GW3152m uit 2022 en GW3690m uit 2023). De negende nakomeling, GW3689m uit 2023, is de afgelopen periode niet via DNA aangetoond. Het is op basis van DNA-analyse dus duidelijk geworden dat er in 2023 minimaal acht welpen geboren zijn. De nakomeling GW3152m is (na de periode waar voorliggende voortgangsrapportage over gaat) twee keer genetisch [vastgesteld in Duitsland](#). Het ging om een schadegeval in Thülsfeld (Nedersaksen) op 25 februari en om een schadegeval in Wesuwe (Nedersaksen) op 7 maart.

Het DNA van het ouderpaar en de nakomelingen is bij meerdere aanvallen op vee genetisch vastgesteld. Uit de DNA-analyse blijkt dat de roedelleden bij een aantal gevallen samen gegeten hebben. De roedel werd ook op camerabeelden gezien, met maximaal acht leden tegelijkertijd in beeld.

Het leefgebied van de roedel bestaat uit meerdere natuurgebieden en tussenliggend agrarisch gebied op de grens van Fryslân en Drenthe tot net in Overijssel. In Overijssel, nabij Kallenkote, is vier keer het DNA gevonden van verschillende leden van de roedel. De overige waarnemingen van de roedelleden zijn gedaan in Fryslân en Drenthe.

Het wolvenpaar met wolf GW2397m en wolvin GW2090f is sinds het najaar van 2021 in deze regio aanwezig en heeft in 2022 drie en in 2023 acht nakomelingen gekregen. De wolvin GW2090f is geboren in Duitsland en afkomstig van de Barnstorf-roedel (Nedersaksen). Ook wolf GW2397m is geboren in Nedersaksen, namelijk in de Duitse Eschede-roedel.

Midden-Drenthe

De roedel die is gevestigd in Midden-Drenthe is meerdere keren aangetoond in het gebied. Het DNA van het ouderpaar is aangetoond via uitwerpselen en bij schadegevallen. De afgelopen periode is voor het eerst ook het DNA van drie nakomelingen vastgesteld. Zij hebben de codes GW3874m, GW3877m en GW3881m gekregen. Nu het DNA van de nakomelingen is aangetroffen, kan met zekerheid gezegd worden dat wolf GW3250m de vader is van de roedel, en daarmee partner van wolvin GW3011f. Er zijn maximaal vijf wolven tegelijkertijd op de camerabeelden gezien, waaronder met zekerheid vier welpen.

Tot de zomer van 2023 werd een derde volwassen wolf (GW2864m) gezien in deze roedel, maar die is sinds juni 2023 niet meer in Nederland met DNA aangetoond en wordt sinds september niet meer op

camera gezien. Het DNA van deze wolf is 20 januari vastgesteld bij een schadegeval in Thülsfeld, Nedersaksen in Duitsland.

Het wolvenpaar met wolf GW3250m en wolvin GW3011f is sinds het voorjaar van 2023 samen aanwezig in de regio Midden-Drenthe. Het DNA van wolvin GW3011f wordt vanaf september 2022 al in deze regio aangetroffen. Wolf GW3250m werd in april 2023 voor het eerst genetisch vastgesteld in Midden-Drenthe. GW3011f is afkomstig uit Duitsland (geboorteroedel Nordhorn, Nedersaksen). Het is onbekend wat de herkomstroedel van wolf GW3250m is, omdat de ouders (nog) niet in de monitoring zijn voorgekomen. In 2023 heeft dit paar hier voor het eerst welpen gekregen; er werden vijf welpen geboren.

Variatie tussen roedels

De afgelopen jaren is gebleken dat er aanzienlijke variatie bestaat tussen de roedels in Nederland. Er zijn verschillen in de omvang van territoria, de voedselkeuze en het gedrag.

Het territorium van de roedel van Midden-Drenthe is bijvoorbeeld beduidend kleiner dan het territorium van de roedel van de Drents-Friese regio. Bovendien vertoont de roedel van Midden-Drenthe minder activiteit in het agrarisch buitengebied en veroorzaakt deze ook minder schade op landbouwhuisdieren dan de roedel van de Drents-Friese regio.

Ook op de Veluwe zijn aanzienlijke verschillen waar te nemen; de grootte van de territoria varieert daar sterk. Hoewel er zeven territoria zijn op de Veluwe, is de Noord-Veluwe-roedel actief in een relatief groot gebied (zie ook de schematische weergave [in de kaart](#)). De Noord-Veluwe-roedel begeeft zich ook in andere territoria. Dat gedrag is minder vaak aangetoond bij andere roedels op de Veluwe.

Het is van belang om op lokaal niveau rekening te houden met de diversiteit tussen roedels. Gedrag dat wordt waargenomen in het ene territorium is niet noodzakelijkerwijs representatief voor het andere territorium.

Gelderland

In Gelderland zijn, met name op en rond de Veluwe, 24 wolven via DNA vastgesteld. Hiervan zijn achttien individuen enkel aangetoond via DNA-monsters uit de monitoring, bijvoorbeeld via een uitwerpsel of haren. Twee individuen zijn enkel aangetoond via DNA-monsters van gedode landbouwhuisdieren. De overige vier individuen zijn zowel aangetoond via de monitoring als via enkele schadegevallen.

Noord-Veluwe

De aanwezigheid van de ouders van de Noord-Veluwe-roedel, GW998f en GW893m, is opnieuw vastgesteld in het territorium. Dat gebeurde aan de hand van DNA-analyses van in totaal negen gevonden uitwerpselen en één schadegeval. Het ouderlijke wolvenpaar is aardig op leeftijd aan het raken; ze zijn minimaal zeven jaar oud en nu zes jaar gevestigd op de Noord-Veluwe. Een wolf in het wild wordt gemiddeld zes jaar oud. De roedel is recent met maximaal acht leden tegelijk vastgelegd op camera. Met DNA zijn het ouderpaar en zeven nakomelingen aangetoond, waaronder minimaal één jaarling. Het paar leeft dus met de welpen van 2023 en één of enkele nakomelingen uit eerdere jaren in het territorium. De afgelopen periode zijn voor het eerst de nakomelingen GW3814f (+), GW3816f, GW4007f en GW4008m met DNA aangetoond.

Uit DNA en camerabeelden blijkt dat de Noord-Veluwe-roedel grote afstanden aflegt; de aanwezigheid van de roedel is aangetoond op de Noordoost-, Noordwest- en Midden-Veluwe.

Wolf GW893m en wolvin GW998f zijn al sinds 2019 samen actief op de Noord-Veluwe. De wolvin is al sinds 2018 aanwezig in dit gebied. Beide wolven zijn geboren in Duitsland. GW893m is afkomstig uit de Eschede/Rheinmetall-roedel (Nedersaksen) en GW998f uit de Babben-Wannichen-roedel (Brandenburg). Het paar heeft sinds 2019 ieder jaar welpen gekregen. Een aantal van die welpen heeft inmiddels een

eigen territorium gevonden binnen Nederland en/of is uitgezworven richting Duitsland, op zoek naar een partner.

Noordwest-Veluwe

De afgelopen periode is de gevestigde roedel op de Noordwest-Veluwe wederom aangetoond. Van deze roedel zijn de afgelopen periode vier wolven genetisch aangetoond, namelijk de moeder van de roedel (GW2668f) en drie nakomelingen. Eén van de nakomelingen (GW3693f) is vermoedelijk fataal aangevallen door een andere wolf. Een andere nakomeling (GW3884m) kwam om het leven door een aanrijding met een auto (zie kader Dode wolven). Weer een andere nakomeling was genetisch nog niet eerder aangetoond en heeft code GW4006m gekregen. De vader van deze nakomelingen is genetisch niet aangetoond, maar het is aannemelijk dat hij nog steeds in het gebied aanwezig is.

De moeder van deze roedel (GW2668f) werd in de zomer- en najaarsperiode van 2023 vaak genetisch vastgesteld op schadegevallen (zie ook de [vorige voortgangsrapportage](#)). In de afgelopen periode is dat gedaald naar vier keer.

Wolvin GW2668f is in de zomer van 2022 voor het eerst in deze regio van de Veluwe vastgesteld. In het najaar van 2022 werd haar partner GW2664m in dit gebied aangetoond. De herkomstroedel van wolvin GW2668f is vooralsnog onbekend. Wolf GW2664m is geboren in Duitsland en is een nakomeling van de Barnstorf-roedel in Nedersaksen. In 2023 heeft het paar voor het eerst welpen gekregen op de Noordwest-Veluwe.

Noordoost-Veluwe

De gevestigde roedel op de Noordoost-Veluwe is de afgelopen periode weer een aantal keer waargenomen. Het wolvenpaar is samen op beeld waargenomen. Er zijn maximaal zes individuen tegelijk op beeld gezien. Uit die beelden is op te maken dat er minimaal vier welpen bij de groep aanwezig waren. De beelden zijn niet van voldoende kwaliteit om te beoordelen of het gaat om vijf welpen en één adult of twee adults en vier welpen. Maar de mannelijke wolf en wolvin stonden wel meerdere keren samen op beeld. Daarnaast kwam de roedel van de Noord-Veluwe met elf individuen op de Noordoost-Veluwe in beeld.

Er is nog geen DNA gevonden van de welpen van de Noordoost-Veluwe-roedel. Daardoor is het onduidelijk welke wolven de ouders zijn. Mogelijk is de moeder wolvin GW2666f; van haar is in dit gebied de afgelopen periode twee keer DNA gevonden, één keer via een uitwerpsel en één keer via een schadegeval. Als het DNA van de welpen gevonden wordt, kan met zekerheid vastgesteld worden of wolvin GW2666f inderdaad de moeder is van de hier gevestigde roedel. Het is onbekend wie de vader van de roedel is.

Wolvin GW2666f is geboren in de naastgelegen Noord-Veluwe-roedel en wordt al sinds het voorjaar van 2022 op de Noordoost-Veluwe aangetoond.

Midden-Veluwe

In het territorium van de Midden-Veluwe zijn meerdere individuen aangetoond op basis van DNA van gevonden uitwerpselen. Naast een aantal individuen van de Noord-Veluwe-roedel, gaat het om de mannelijke wolf GW2398m en wolvin GW2540f. Zeer waarschijnlijk werd de wolf GW2398m in november 2023 aangereden nabij Ede. De wolf overleefde deze aanrijding en is daarna meermaals aangetoond met DNA, zowel op de Veluwe als daarbuiten. GW2398m en GW2540f leken vorig jaar een paar te gaan vormen, nadat in mei 2023 de vorige wolvin in het gebied was overleden. Maar de mannelijke wolf heeft de afgelopen periode het gebied van de Midden-Veluwe (mogelijk tijdelijk) verlaten. Hij is in januari 2024 aangetoond in Duitsland nabij Anholt maar was vlak daarna weer terug in Nederland, in de nabijgelegen Achterhoek. Het is momenteel niet met camerabeelden vast te stellen of deze wolf inmiddels is teruggekeerd, omdat de beelden in dit gebied ook van andere individuen kunnen zijn.

In 2023 lijken er geen welpen geboren te zijn op de Midden-Veluwe, en het is niet duidelijk of er nog jaarlingen van 2022 aanwezig zijn in het gebied.

Wolf GW2398m wordt sinds het voorjaar van 2022 op de Midden-Veluwe vastgesteld. Deze wolf is geboren in de naastgelegen Noord-Veluwe-roedel. Wolvin GW2540f wordt sinds begin 2023 vastgesteld op en rond de Veluwe. Deze wolvin is geboren in Duitsland en afkomstig van de Göhrde-roedel (Nedersaksen).

Zuidoost-Veluwe

Op de Zuidoost-Veluwe liep de roedel de afgelopen periode weer regelmatig met vier volgroeide nakomelingen langs wildcamera's. Wolvin GW2363f en wolf GW1889m zijn mogelijk de ouders van de roedel, maar dit kan pas bevestigd worden als dit uit DNA van de welpen blijkt. Tot op heden is het niet gelukt om in dit gebied gevonden DNA succesvol aan individuele wolven te koppelen. Hoewel camerabeelden een wolvenpaar laten zien, is dit paar deze periode niet met DNA geïdentificeerd.

Wolvin GW2363f en wolf GW1889m zijn in het voorjaar van 2022 voor het eerst in de regio Zuidoost-Veluwe vastgesteld. Wolvin GW2363f is geboren in Duitsland en afkomstig van de Barnstorf-roedel (Nedersaksen). Wolf GW1889m is een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel.

Hoge Veluwe e.o.

Het is onduidelijk hoeveel wolven er momenteel op de Hoge Veluwe aanwezig zijn. Dit komt doordat er geen veldmonitoring kan plaatsvinden door het Wolvenmeldpunt. Het Wolvenmeldpunt valideert wel waarnemingen die door het publiek vanuit het park De Hoge Veluwe worden ingezonden. Daarnaast vindt er veldonderzoek plaats in de gebieden grenzend aan de Hoge Veluwe. Uit beeldmateriaal dat door het Park is vrijgegeven, blijkt dat er nog steeds een aantal wolven in het gebied zijn. Op [de beelden](#) is te zien dat de wolven hun territorium verdedigen tegen aangrenzende territoriale wolven van de Zuidwest-Veluwe (zie kader Territoriaal gedrag).

Eerder werd er in de omgeving van de Hoge Veluwe de mannelijke wolf GW2087m aangetoond. Afgelopen periode werd hij niet aangetoond. De dode wolf die eind 2023 in het Park werd aangetroffen (GW3873f; september 2023, zie kader Dode wolven), bleek een nakomeling te zijn van de Noord-Veluwe-roedel. Mogelijk gaat het om de wolvin die zich van dichtbij liet fotograferen.

Zuidwest-Veluwe

De gevestigde roedel op de Zuidwest-Veluwe is afgelopen periode wederom een aantal keer waargenomen. Acht wolven van deze roedel zijn aangetoond met DNA, namelijk de ouders en zes nakomelingen. Vrijwel alle roedelleden zijn aangetoond via DNA dat verzameld is uit de monitoring

(uitwerpselen); alleen de mannelijke (ouder)wolf GW2435m is ook vastgesteld bij schadegevallen. Drie welpen van deze roedel zijn in de afgelopen periode voor het eerst genetisch vastgesteld, namelijk GW3883f (dood na aanrijding), GW3876f en GW4005m. Op wildcamerabeelden zijn maximaal acht wolven tegelijkertijd op beeld gezien.

Wolf GW2435m en wolvin GW3012f worden sinds eind 2022 in deze regio van de Zuidwest-Veluwe waargenomen. De mannelijke wolf GW2435m is geboren in België en een nakomeling van de Hechtel-Eksel-roedel in Vlaanderen. Wolvin GW3012f is geboren in Duitsland en een nakomeling van de Göhrde-roedel in Nedersaksen. In 2023 heeft het paar voor het eerst welpen gekregen.

Territoriaal gedrag

Het natuurlijke gedrag tussen aangrenzende en concurrerende roedels is voor het eerst in Nederland vastgelegd op beeld. In de winterperiode vindt paarvorming en territoriumafbakening plaats, soms met agressie tot gevolg. Dit werd afgelopen januari gefilmd op de Veluwe.

Het aantal wolven in een regio wordt bepaald door de manier waarop wolven leven. Wolven staan geen vreemde wolven toe in hun territorium. In een territorium leven een ouderpaar en hun welpen, eventueel met enkele nakomelingen van het jaar daarvoor. Jongvolwassen dieren verlaten de roedel meestal als ze één of twee jaar oud zijn.

De grootte van territoria in een gebied zoals de Veluwe kan sterk variëren, en is afhankelijk van de hoeveelheid voedsel en de concurrentie tussen roedels. Bij een groot voedselaanbod kan een territorium kleiner zijn dan bij een laag voedselaanbod. Als er nog niet veel roedels zijn in een gebied, kan een groot oppervlak worden bezet. Als het aantal roedels en daarmee de concurrentie in een gebied toeneemt, kunnen territoria kleiner worden of verschuiven omdat het lastiger wordt om de buitengrenzen te verdedigen.

Zodra er meer wolven leven in een gebied als de Veluwe, gaan dichtheidsafhankelijke factoren een rol spelen. Er worden dan minder welpen per worp geboren, en er is meer sterfte door de verspreiding van ziektes en agressie tussen roedels. Recente camerabeelden geven een inkijkje in deze territoriale agressie. [Klik hier om de camerabeelden van territoriaal gedrag tussen roedels te zien.](#)

Het betreden van een territorium van een andere roedel resulteert niet altijd in agressie. Dit hangt af van verschillende factoren, waaronder ruimte, tijd en verwantschap. Wolven verdedigen hun territorium pas als zij andere wolven tegenkomen en dus tegelijkertijd in hetzelfde gebied aanwezig zijn. In de paartijd zijn wolven vanwege hormonen driftiger dan in de zomer. Als wolven verwant zijn, zijn ze over het algemeen toleranter naar elkaar.

Utrecht en Noord-Holland

Utrechtse Heuvelrug

De gevestigde mannelijke wolf op de Utrechtse Heuvelrug en Het Gooi (GW3237m) is deze periode opnieuw met DNA aangetoond. Ook mannelijke wolf GW3425m is weer aangetoond. Dit mannetje maakt uitstapjes naar gebieden buiten de Utrechtse Heuvelrug. Hij deed dit eerder al naar het gebied ten westen van de Utrechtse Heuvelrug. Afgelopen periode ging hij naar het gebied ten noordoosten van de Utrechtse Heuvelrug, de noordelijke Gelderse Vallei. Op camerabeelden lijkt zichtbaar dat deze wolf inmiddels weer terug is op de Utrechtse Heuvelrug. Dit kan in de volgende periode bevestigd worden met DNA-resultaten. Op camerabeelden loopt één van de mannetjes met een vrouwtje op de Utrechtse Heuvelrug.

Wolf GW3237m is een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel en sinds mei 2023 vastgesteld op de Utrechtse Heuvelrug. Wolf GW3425m is geboren in Sachsen-Anhalt, in de Flechtinger-Höhenzug-roedel en is sinds juni 2023 op en rond de Utrechtse Heuvelrug aangetoond.

Noord-Brabant en Limburg

In Zuidwest-Brabant is net over de grens in Vlaanderen een wolvin gevestigd (GW3449f). Korte tijd werd in dat gebied ook een tweede wolf gezien. Uit actieve monitoring is gebleken dat deze wolven niet zijn aangetoond op Nederlands grondgebied.

Wolf GW1625m is sinds juli 2023 niet meer genetisch aangetoond op de Groote Heide, het grensgebied tussen Noord-Brabant en Limburg. Deze wolf werd hier in het verleden genetisch aangetoond in de periode april 2020 tot en met juli 2023. Deze wolf is ook niet elders in Nederland of over de grens in het werkgebied van het [CEwolf-consortium](#) vastgesteld met DNA.

Wat moet ik doen als ik een wolf tegenkom?

Wolven zijn schuwe dieren die over het algemeen mensen mijden. Daarom zult u niet snel een wolf in de natuur tegenkomen. Maar hoe kunt u zich het beste gedragen als dit toch een keer gebeurt? Het is belangrijk om bij het samenleven met de wolf en andere wilde dieren altijd de basisregels in acht te nemen: afstand houden, niet achter dieren aanrennen, jonge dieren nooit aanraken en dieren nooit lokken of voeren.

Als u een wolf ziet, blijf dan kalm en houd afstand; geef de wolf de ruimte. Het is verstandig om altijd ongeveer 100 meter afstand te houden. Als de wolf op het pad loopt waar u fietst of loopt, blijf dan even wachten tot het dier gepasseerd is. Heeft u een hond bij zich, houd deze dan aan de lijn en dichtbij u.

Het is onwaarschijnlijk dat een wolf achter u aankomt terwijl u fietst. Mocht dit toch gebeuren; fiets dan niet hard weg maar stop even. Als u stopt, druipt de wolf vaak vanzelf af.

Een wolf benadert u normaal gesproken niet zomaar. Maar vindt u dat de wolf te dichtbij komt, maak uzelf dan groot, ga hard praten en maak gebaren om de wolf af te schrikken. Loop desnoods langzaam achteruit om meer afstand te nemen.

Heeft u een wolf gezien? Of ontdekt u sporen van een wolf? Dan kunt u dit doorgeven aan het [Wolvenmeldpunt](#).

Monitoring zwervende wolven

Van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024 zijn er, verspreid over Nederland en buiten de bekende wolventerritoria, elf verschillende wolven geïdentificeerd via DNA-analyse. Deze wolven zijn nog niet gevestigd; ze zijn nog niet langer dan zes maanden in één regio aanwezig en/of hebben nog geen paar met een andere wolf gevormd. Het gaat om de individuen GW2563m, GW3155m, GW3243f †, GW3425m, GW3645m, GW3810f, GW3814f †, GW3816f, GW3880m, GW4003m en GW4004f.

Vier van deze wolven zijn nakomelingen van de Noord-Veluwe-roedel (GW2563m, GW3155m, GW3814f en GW3816f). Twee mannelijke wolven zijn afkomstig uit Sachsen-Anhalt in Duitsland; één uit de Flechtinger-Höhenzug-roedel (GW3425m) en één uit de Tiefensee-Löbnitz-roedel (GW3645m). De herkomstroedel van de overige vijf wolven is nog onbekend.

De locaties waar deze wolven zijn vastgesteld, zijn op de kaart aangegeven met een icoon van een grijsgekleurde wolf.

Uitgelichte wolven

De mannelijke wolf GW3645m heeft in de afgelopen periode ruim 500 km afgelegd door Nederland, België en Duitsland. In augustus 2023 werd deze wolf in het noorden van Duitsland (Jasmine Nationaal Park) met DNA vastgesteld. In oktober kwam hij via Bremen (Duitsland) richting Nederland. In november werd zijn DNA achtereenvolgens in Gelderland (circa 16 km ten oosten van Arnhem), Duitsland (Nordrhein-Westfalen) en Vlaanderen aangetroffen. Tijdens zijn tocht door Vlaanderen verdronk deze wolf bijna in het kanaal bij Geel, blijkt uit [beeldmateriaal](#). Daarna trok hij verder door Vlaanderen en verbleef hij enige tijd met de Belgische wolvin Emma. In december 2023 was deze mannelijke wolf terug in Nederland waar zijn DNA gevonden werd in Noord-Brabant en Zeeland. Vervolgens is de wolf via Vlaanderen weer in Noord-Brabant uitgekomen. Wolf GW3645m werd in 2022 geboren in Leipzig, Duitsland.

Op de Utrechtse Heuvelrug zijn twee zwervende vrouwtjes vastgesteld: GW3816f en GW3814f. Wolvin GW3814f is doodgereden nabij Leusden. De wolf GW3155m is drie kilometer ten noordoosten van de Utrechtse Heuvelrug aangetoond. Dat was in Scherpenzeel in de provincie Gelderland, op de grens met de provincie Utrecht. GW3155m is een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel.

Dode wolven

In de afgelopen periode zijn vier wolven fataal aangereden; twee door een trein en twee in het verkeer. Daarnaast is een wolf gevonden die was overleden door een bacteriële infectie. Ook is een wolf aangetroffen waarvan de doodsoorzaak onbekend is; mogelijk is deze wolf gedood door een aanval van één of meerdere wolven. Ten slotte is meer bekend geworden over een eerder aangetroffen dode wolf die in verregaande staat van ontbinding verkeerde. Hieronder staat meer informatie over deze dode wolven.

Elke dode wolf wordt veiliggesteld en naar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) in Utrecht gebracht. Daar wordt gezamenlijk met Wageningen Environmental Research (WENR) sectie op het kadaver uitgevoerd. Bij de sectie kijkt WENR naar dierecologische aspecten als leeftijd, geslacht, voortplantingsstatus en identiteit. DWHC richt zich op veterinaire zaken zoals ziekten en afwijkingen. Wanneer mogelijk wordt de maaginhoud veiliggesteld en beoordeeld op samenstelling.

Treinaanrijdingen Ede en Hoog Soeren

Wolvin GW3883f, een nakomeling van de Zuidwest-Veluwe-roedel, is op 6 december 2023 fataal aangereden door een trein bij Ede. Deze wolf was daarvoor nog niet genetisch vastgesteld. Wolvin GW3243f werd op 7 december fataal aangereden door een trein bij Hoog Soeren. Deze wolf is twee keer eerder genetisch vastgesteld in Nederland, namelijk bij twee schadegevallen in april 2023 in Midden-Overijssel.

Verkeersaanrijdingen Leusden en Ermelo

Wolvin GW3814f, een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel, is op 13 december 2023 doodgereden op de N227 bij Leusden (Utrecht). Deze wolf is voor haar dood drie keer aangetoond via schadegevallen in november en december 2023. Wolf GW3884m, een nakomeling van de Noordwest-Veluwe-roedel, is op 18 december doodgereden op de N302 bij Ermelo (Gelderland). Deze wolf was nog niet eerder genetisch vastgesteld.

Natuurlijke doodsoorzaken

Op 1 december 2023 is een volwassen vrouwelijke wolf dood aangetroffen in de bossen in de omgeving van Elspeet. Het gaat om wolvin GW3693f. Het betreft een nakomeling van de Noordwest-Veluwe-roedel. De wolf is mogelijk gedood door andere grote carnivoren, mogelijk één of meerdere wolven. Dit blijkt uit de sectie waarbij op verschillende plekken bijtsporen zijn gevonden op het dier. Wolvin GW3693f was één keer eerder genetisch vastgesteld via DNA uit een uitwerpsel.

In november 2023 werd in een bosgebied op de Noord-Veluwe een jonge wolf dood gevonden in een modderpoel. Uit de DNA-analyse blijkt dat het gaat om individu GW3875m. Dit was een nog onbekend mannelijk individu, hij is bij deze analyse voor het eerst genetisch aangetoond. Het betreft waarschijnlijk een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel. Het dier kon niet meer uit de modderpoel komen en is kort daarop doodgegaan. De wolf is naar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) in Utrecht gebracht. Daar is hij onderzocht door ecologen van Wageningen Environmental Research (WENR) en pathologen van het DWHC. Uit het pathologisch onderzoek bleek dat deze jonge mannelijke wolf een slechte conditie had. Het dier had geringe vetreserves en een slechte bespiering, wat duidt op een langdurige slechte conditie. De wolf had een zeer uitgebreide buikvliesontsteking met pus in de buikholte veroorzaakt door een bacteriële infectie. Als gevolg van deze ontstekingen had het dier geelzucht. Dit is de eerste wolf in Nederland waarvan uit onderzoek blijkt dat het dier een natuurlijke dood door een bacteriële infectie is gestorven.

Dode wolf Hoge Veluwe

Op 7 september 2023 vonden medewerkers van Park De Hoge Veluwe een dode wolf in het Park, in verregaande staat van ontbinding. Eerdere analyses van het weefsel van de dode wolf gaven geen uitsluitsel over het individu. Na analyse van het DNA dat is afgenomen van een tand, bleek dat het ging om een nakomeling van de Noord-Veluwe-roedel: wolvin GW3873f. Het DNA van deze wolvin is niet eerder vastgesteld via monitoring of schade.

Afhandeling wolvenschade door BIJ12

In de periode van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024 heeft BIJ12 359 meldingen ontvangen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren.

Vier van de 359 meldingen zijn niet verder onderzocht. Tijdens de eerste beoordeling van deze meldingen bleek uit foto's en een omschrijving van de situatie al duidelijk dat het niet om wolvenschade ging. Bij de overige 355 meldingen is wel nader onderzocht of sprake was van schade veroorzaakt door de wolf.

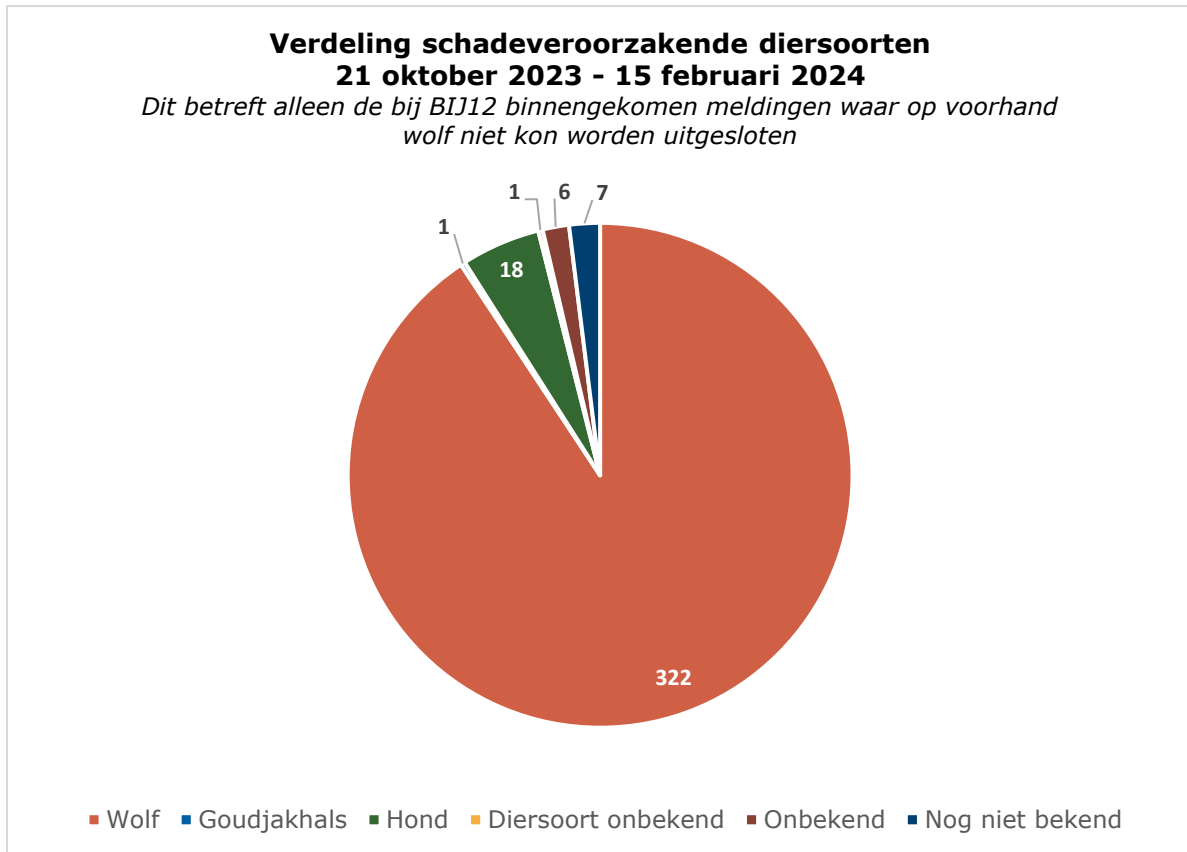
Bij 348 meldingen was DNA-afname tijdens het veldbezoek mogelijk. In 310 van de 348 gevallen bleek uit de DNA-analyse dat het om wolvenschade ging. Eén keer kwam goudjakhals uit de analyse. Achttien keer werd het DNA van hond aangetoond. In negentien gevallen gaf de analyse geen resultaat. Die meldingen zijn of worden nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld. In zeven gevallen was DNA-afname niet mogelijk. Die meldingen zijn of worden ook nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld.

Negentien meldingen waarbij de DNA-analyse geen resultaat gaf of waarbij DNA-afname niet mogelijk was, zijn inmiddels beoordeeld. In twaalf gevallen is de schade vermoedelijk veroorzaakt door wolf. Bij zes meldingen blijft de oorzaak onbekend en één keer is de diersoort onbekend. De actuele cijfers van schademeldingen zijn terug te vinden op [deze webpagina](#).

Overzicht van schademeldingen bij BIJ12 en daaruit volgende resultaten

21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024

Binnengekomen meldingen van vermoedelijke wolvenschade	359
Bij eerste beoordeling beoordeeld als niet veroorzaakt door wolf	4
Veldbezoeken taxateurs en indien mogelijk DNA-afname bij vermoedelijke wolvenschade	355
Bevestigde schade veroorzaakt door wolf (310), vermoedelijk wolf (12) en goudjakhals (1)	323
Bevestigde schade veroorzaakt door hond, vos, diersoort onbekend of geen predatie	26
Meldingen nog in behandeling	7

Het diagram geeft een overzicht van de bij BIJ12 binnengekomen schademeldingen die nader werden onderzocht in de periode van 21 oktober 2023 tot en met 15 februari 2024. Bij deze meldingen bestond het vermoeden dat een wolf de schade heeft veroorzaakt. [Bekijk hier de interactieve versie van dit diagram.](#)

Groningen

Bij de enige melding uit de provincie Groningen leverde de DNA-analyse geen resultaat op. Uit de nadere beoordeling is gekomen dat vermoedelijk wolf deze schade heeft veroorzaakt.

Drenthe

Vanuit de provincie Drenthe zijn 73 meldingen binnengekomen bij BIJ12. In 64 gevallen toonde DNA-analyse aan dat de schade door wolf is veroorzaakt. In drie gevallen was het resultaat hond. Zes keer leverde DNA-analyse geen resultaat op. Hiervan is in vier gevallen beoordeeld dat wolf niet uit te sluiten is. Bij de overige twee meldingen is de nadere beoordeling nog niet uitgevoerd, deze meldingen staan daarom nog op 'geen resultaat'. Bij de meeste meldingen waren de prooidieren schapen. Bij één melding waarbij het DNA van wolf is aangetoond, ging het om zowel schapen als geiten. Bij een andere melding waarbij DNA van wolf is aangetoond, waren de prooidieren schapen, een geit en een minipaard. Er waren twee meldingen van schade aan runderen; één keer een Galloway-koe en één keer een kalf. In beide gevallen is DNA van wolf aangetoond.

Fryslân

Vanuit de provincie Fryslân zijn 107 meldingen binnengekomen bij BIJ12. DNA-analyse toonde hierbij 100 keer wolf aan, twee keer hond en vijf keer was er geen resultaat. Twee van deze vijf meldingen zijn beoordeeld naar aanleiding van het veldbezoek en schadebeeld. Bij beide meldingen werd beoordeeld dat wolf de vermoedelijke schadeveroorzakende diersoort is. De overige drie meldingen zullen nog nader worden beoordeeld. De meeste binnengekomen meldingen betroffen dode en gewonde schapen. Bij één melding ging het om zowel een dood schaap als een dood minipaard, daarbij is DNA van wolf aangetoond.

Overijssel

Vanuit de provincie Overijssel zijn zeven meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen. Hierbij is vier keer DNA van wolf aangetoond. De goudjakhals is bij één melding van een schaap als resultaat uit de DNA-analyse gekomen. Dit individu heeft de code GG029m gekregen. Het gaat hier om een nieuw mannelijk individu dat nog niet eerder in Nederland is aangetoond. Bij één melding was het resultaat van de DNA-analyse hond. Eén keer bleef de DNA-analyse zonder resultaat. Die melding is beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Beoordeeld is dat het vermoedelijk wolf betreft. Alle meldingen betroffen schapen.

Gelderland

Vanuit de provincie Gelderland zijn 133 meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen. Bij 120 van deze meldingen is wolf uit de DNA-analyse gekomen. In zeven gevallen is het DNA van hond aangetoond. Bij vier meldingen gaven de DNA-monsters geen resultaat en twee keer was DNA-afname niet mogelijk. Vijf meldingen zijn inmiddels beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Drie keer was het niet uit te sluiten dat de schade door wolf kwam. Tweemaal is onbekend of er sprake is van predatie. De overige melding zal nog worden beoordeeld. Naast meldingen over schapen waren er in deze periode ook meldingen over gewonde paarden; één met één paard en één met twee paarden. Daarvan is bij één melding het DNA van hond aangetoond, en bij de andere melding is onbekend of er sprake is van predatie. Daarnaast was er een melding van een dode pony, waarbij ook onbekend is of er sprake is van predatie. Verder waren er twee meldingen over een dode geit; bij één van de meldingen is DNA van wolf aangetoond, bij de andere melding is DNA van hond gevonden.

Utrecht

Vanuit de provincie Utrecht zijn twaalf meldingen binnengekomen bij BIJ12. De meeste meldingen gingen over dode en/of gewonde schapen. Eén melding betrof gewonde paarden. Hierbij was DNA-afname niet mogelijk. Dit dossier zal nog nader worden beoordeeld. Negen keer is het DNA van wolf aangetoond. Eén keer kwam er hond uit de DNA-analyse. Eén melding leverde geen resultaat op en is verder beoordeeld aan de hand van het veldbezoek en het schadebeeld. Deze beoordeling wijst erop dat het vermoedelijk wolf was.

Noord-Brabant

Vanuit de provincie Noord-Brabant zijn zestien meldingen binnengekomen. Veertien meldingen gingen over dode en/of gewonde schapen. Daarnaast was er één melding van een dode geit en één melding van een dode pony. In tien gevallen werd het DNA van wolf aangetoond en in drie gevallen dat van hond. Bij twee meldingen kon geen DNA meer worden afgenomen en bij één melding gaf het afgenomen DNA geen resultaat. Deze meldingen zijn verder beoordeeld aan de hand van het veldbezoek en het schadebeeld. In twee gevallen is onbekend of er sprake is van predatie. Bij de andere melding kan niet worden beoordeeld welke diersoort de schade heeft veroorzaakt; deze melding staat daarom op 'diersoort onbekend'.

Limburg

Vanuit de provincie Limburg kwamen er vier meldingen binnen. Deze meldingen gingen over één of meerdere dode schapen. Eén keer kwam wolf als resultaat uit de DNA-analyse, een andere keer was het resultaat hond. Bij de twee overige meldingen kon geen DNA worden afgenomen. Deze meldingen zijn beoordeeld aan de hand van het veldbezoek en het schadebeeld. Bij beide meldingen kon niet worden beoordeeld of er sprake was van predatie.

Zeeland

Vanuit de provincie Zeeland zijn twee meldingen gekomen van vermoedelijke wolvenschade. Bij beide meldingen betrof het één of meer dode schapen en is het DNA van wolf aangetoond.

Overige provincies

Vanuit de provincies Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland zijn geen meldingen ontvangen door BIJ12.

Euthanaseren van gewonde landbouwhuisdieren

Als u uw landbouwhuisdieren of hoefdieren (ernstig) gewond of dood aantreft en vermoedt dat een wolf uw dieren heeft aangevallen, meldt u dit zo snel mogelijk bij [BIJ12](#). Geef bij de melding direct aan dat er (ernstig) gewonde dieren zijn. Een gewond dier mag nooit onnodig lijden en moet zo spoedig mogelijk door een dierenarts behandeld of geëuthanaseerd worden.

Als er naast gewonde dieren ook dode dieren zijn, kan er DNA van de dode dieren worden afgenomen. Als er alleen gewonde dieren zijn die snel medische hulp nodig hebben, mag een dierenarts met toestemming van BIJ12 en volgens [vastgesteld protocol](#) eerst DNA afnemen en daarna het dier behandelen. De DNA-monsters worden vervolgens overgedragen aan de taxateur.

Als er sprake is van gewonde dieren die direct geëuthanaseerd moeten worden, kan de taxateur na euthanasie zelf DNA-monsters nemen. Om onnodig lijden te voorkomen, hoeft er dus niet met euthanasie gewacht te worden tot de taxateur op locatie is.

Nieuws uit de provincies

Provincie Fryslân verruimt subsidiemogelijkheden voor wolfwerende maatregelen

De provincie Fryslân heeft de subsidieregeling voor wolfwerende maatregelen in november 2023 aangepast. Door deze aanpassing kunnen ook houders van rundvee, paarden en pony's gebruikmaken van de subsidieregeling. Daarnaast wordt de subsidie nu verleend voordat een wolfwerend raster is geplaatst, in plaats van achteraf.

Er is dusdanig gebruik gemaakt van de aangepaste subsidieregeling dat een besluit moest worden genomen over het vervolg. Het subsidiebudget is aangevuld en het subsidieplafond is verhoogd met €250.000. Aanvullend is de looptijd van de subsidieregeling verlengd tot 7 mei 2025. Daarnaast kunnen houders van alpaca's en varkens nu ook gebruikmaken van de regeling. [Lees verder op de website van de provincie Fryslân.](#)

Provincie Gelderland stelt nieuwe subsidie open voor wolfwerende rasters

Alle Gelderse houders van kwetsbare hoefdieren (weidedieren) kunnen een subsidie voor wolfwerende rasters aanvragen. De provincie Gelderland breidt zowel de diersoorten als het gebied uit.

De subsidieregeling geldt sinds 11 april jl. voor heel Gelderland en is bedoeld voor het beschermen van buiten verblijvende runderen, schapen, geiten, varkens, paarden, ezels, pony's, lama's, alpaca's, damherten en edelherten. De provincie stelt de komende 3 jaar in totaal € 3 miljoen beschikbaar voor de nieuwe regeling. Het maximale subsidiebedrag per individuele aanvraag is € 20.000.

Voorheen gold de subsidie voor schapen- en geitenhouders binnen het aangewezen leefgebied van de wolf, en bestond er voor gebieden die hierbuiten vielen een calamiteitenregeling onder bindende voorwaarden. Deze regelingen zijn vervallen met ingang van de nieuwe regeling. [Lees verder op de website van de provincie Gelderland.](#)

Provincie Utrecht verstrekt subsidie voor wolfwerende rasters

Ook de provincie Utrecht verstrekt [subsidie](#) voor het plaatsen van wolfwerende rasters. Hiermee kunnen geregistreerde dierhouders hun dieren beschermen tegen aanvallen van een wolf. Houders van runderen, schapen, geiten, varkens, alpaca's en paard(achtig)en kunnen met terugwerkende kracht vanaf 26 mei 2023 subsidie aanvragen om hun vee te beschermen. [Lees verder op de website van de provincie Utrecht.](#)

Commerciële veehouders en hobbyhouders in de provincie Utrecht kunnen na een aanval van (vermoedelijk) een wolf tijdelijk kosteloos gebruik maken van een wolvennoodset in de vorm van een afweerraster. De noodset is bijvoorbeeld beschikbaar wanneer één of meer landbouwhuisdieren zijn doodgebeten of gewond geraakt. [Lees verder op de website van de Faunabeheereenheid Utrecht.](#)

Provincie Limburg steekt meer geld in wolfwering

Vanaf 14 mei 2024 stelt de provincie Limburg € 100.000 subsidie beschikbaar voor de preventie van wolvenschade. De subsidie is bedoeld voor het beschermen van schapen en geiten, en overige hoefdieren waarbij sprake is van urgentie. De regeling omvat de aanschaf van wolfwerende afrastering die voldoet aan de vigerende [Faunaschade Preventiekit Wolf](#) van BIJ12.

Er geldt een maximaal subsidiebedrag van € 10.000 per aanvrager. Subsidies kleiner dan € 1.500 worden niet verstrekt. De regeling en de voorwaarden voor het verkrijgen van een subsidie zijn te vinden op de website van de provincie. [Lees verder op de website van de provincie Limburg.](#)

Provincie Zeeland zegt 'ja' tegen wolfwerende maatregelen

De provincie Zeeland stelt een subsidiebedrag van € 95.000 beschikbaar voor het beschermen van hoefdieren (uitgezonderd varkens) tegen wolven. De subsidie is bedoeld voor zowel beroepsmatige dierhouders als hobbyhouders. Aanvragen kunnen worden ingediend van 15 mei tot en met 30 september 2024.

Met de subsidie kunnen Zeeuwse dierhouders maatregelen nemen, zoals het aanschaffen van zogeheten Turbo-fladry-linten. Deze flapperlinten hebben een ingeweven metaaldraad die voorzien wordt van elektriciteit ter bescherming tegen de wolf. Het is ook mogelijk om vaste of verplaatsbare afrasteringen met stroomdraden aan te schaffen. [Lees verder op de website van de provincie Zeeland.](#)

Overig nieuws

Rondetafelgesprek Wolf in de Tweede Kamer

Hoe zou de toekomst van de wolf in Nederland eruit moeten zien? De [commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit](#) (LNV) liet zich op 4 april 2024 informeren over de positie van dit dier.

De commissie sprak met diverse deskundigen om antwoord te krijgen op de volgende vragen:

- Wat is de huidige positie van de wolf in Nederland (aantallen, beleid, wet- en regelgeving)?
- Wat is de impact van de terugkeer van de wolf in Nederland (op de natuur, op de landbouw en op de samenleving in het algemeen)?
- Welke mogelijkheden zien betrokkenen om in de toekomst in Nederland samen te leven met de wolf?

De genodigden konden voorafgaand aan het rondetafelgesprek een position paper insturen. In zo'n position paper staat de mening van de genodigden (of hun organisatie) over de positie van de wolf in Nederland. Alle position papers zijn te vinden bij [de stukken](#) die horen bij dit rondetafelgesprek. [Klik hier om het rondetafelgesprek terug te luisteren op de website van de Tweede Kamer.](#)